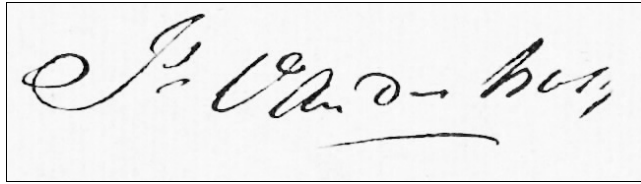

Stichting Johannes van den Bosch

Restauratie van het graf van Johannes van den Bosch (1780-1844)

Familiegraf voor de restauratie

Onderstaand een verslag van de restauratie van het graf van Johannes van den Bosch op de Gemeentelijke Begraafplaats Kerkhoflaan te Den Haag.

Johannes van den Bosch overleed op 28 januari 1844 en het familiegraf dateert van

1845; Johannes is dus eerst in een tijdelijk graf begraven en vervolgens herbegraven in het familiegraf.

Het graf (aanduiding op kerkhof: Zuid-Oost vierkant nr. 2) is een keldergraf. Het bestaat uit een gemetselde grafkelder met een afdekplaat. Op deze gemetselde kelder zijn stenen banden ('balken') geplaatst; op deze banden rust de stenen afdekplaat, die via een rolmechanisme van het graf afgeschoven kan worden. De steensoort waarin alles is uitgevoerd is Belgisch hardsteen. Het wapenschild en de tegen het hekwerk aangebrachte schilden met namen van personen, die ook in dit graf zijn begraven, zijn uitgevoerd in wit ('Carara') marmer

Om de grafkelder heen staat een hekwerk in neogotische stijl.

Op de monumentensite van de gemeente Den Haag wordt de volgende korte kunsthistorische beschrijving gegeven:

...gaaf bewaard voorbeeld van een liggende zerk met ijzeren hekwerk in neogotische stijl uit het midden van de negentiende eeuw.

Het graf is dus 170 jaar oud en hoewel in het verleden ook al diverse reparaties etc. hebben plaatsgevonden, was ditmaal een meer omvattend herstel noodzakelijk.

Het hekwerk moest ontdaan worden van alle roest en de scharnieren moesten worden hersteld; daarnaast waren er nog enkele kleine reparaties noodzakelijk.

Stichting Johannes van den Bosch

Chips van het hardsteen afgesprongen

De afdekplaat had diverse beschadigingen ('chips' waren van het hardsteen afgesprongen), het rolmechanisme moest worden hersteld en de in de loop der jaren aangebrachte belettering moest in orde worden gemaakt.

Daarnaast was besloten om het fraaie marmereen familiewapen op de afdekplaat te gaan beschermen met een hardglazen plaat.

Tot slot moesten de stenen banden om het graf weer goed worden gesteld,

omdat deze waren ontzet doordat voor het wegschuiven van de afdekplaat erg veel kracht noodzakelijk was vanwege het niet meer werkende rolmechanisme.

De werkzaamheden zijn uitgevoerd door BamBam (www.bambamsteenhouwers.nl), restauratiesteenhouwers te Leiden en door Donker van Heel en Marinus (www.smederij.info), smeden te Den Haag.

Begonnen werd met het verwijderen van het hekwerk en met het weghalen van de afdekplaat. De afdekplaat weegt 4000(!) kilo, zodat daarvoor 'groot materieel' noodzakelijk was. Hekwerk en afdekplaat werden overgebracht naar de werkplaatsen van resp. de smid en de steenhouwers.

Bij BamBam hielden Steven Janse, Marc de Groot, Gillis Nienhuis, Loudi Brandts en Raven van Enckenvoort zich met de verschillende onderdelen van de renovatie bezig. Als eerste werd de afdekplaat schoongemaakt en vervolgens werd gestart met het repareren (opvullen) van de diverse beschadigingen. Daar waar chips van de steen waren afgesprongen werd de steen hersteld. Ten behoeve van de oude belettering waren tientallen kleine gaatjes geboord waarin de letters waren vastgezet. Voor zover zichtbaar werden al deze gaatjes opgevuld.

Belettering niet in orde

Een bijzonder verhaal was de belettering zelf. Alleen de 'beschrijving' van Johannes van den Bosch is in hoogrelief op de steen aangebracht. Voor personen, die later zijn bijgezet, waren de gegevens met metalen letters op de afdekplaat aangebracht. Die belettering was in de loop der tijden ernstig in verval geraakt. Letters ontbraken, letters waren gebroken, soms waren ontbrekende letters in een

afwijkend lettertype of grootte opnieuw aangebracht etc..

Enkele familieleden zijn de nodige tijd bezig geweest om alle gegevens op te zoeken en te verifiëren; er werd zelf nog een aperte fout ontdekt in de gegevens.

Stichting Johannes van den Bosch

De nieuwe letters en cijfers

Het bijmaken van de ontbrekende/kapotte letters (160 stuks!) was door de moderne techniek relatief gemakkelijk. De restaurateurs hebben bestaande letters als model gebruikt voor het natekenen daarvan. Vervolgens werden de letters gedigitaliseerd en met een fijne waterstraal uit aluminium gesneden. Daarna zijn de letters met een harde acrylverf behandeld om ze -qua uiterlijk- zo goed mogelijk te laten passen bij de bestaande letters. Op dit moment is zeker wel te zien welke letters vernieuwd zijn, maar over enige tijd zal waarschijnlijk door verwerking nauwelijks nog onderscheid te zien zijn. De nieuwe letters zijn met een moderne kit op de afdekplaat vastgelijmd.

Herstel banden

In dezelfde tijd werden ook de banden aan de kanten van het graf hersteld en opnieuw gesteld. De banden waren enigszins ontzet door het telkens afschuiven en later weer opschuiven van de afdekplaat bij een begrafenis. Gelukkig bleek dat het rolmechanisme van de afdekplaat -na een grondige schoonmaakbeurt, waarbij het vuil en stof van 170 jaar werd verwijderd- nog gewoon en dus goed functioneert.

Familiewapen voor aanbrengen glasplaat

Een bijzonder element van het graf is het in wit marmer uitgevoerde familiewapen. Het wapen is aan weer en wind blootgesteld en besloten werd dit enigszins te gaan beschermen. In het verleden was een zinken lijst (een soort 'doos') met een glasplaat over het wapen geplaatst. Omdat hierdoor

geen goede ventilatie mogelijk was, was erg vochtig binnen in de 'doos', waardoor de glazen plaat eigenlijk altijd beslagen was.

Er is nu een hardglazen plaat boven het wapen aangebracht, die rust op en paar penen. Hierdoor blijft ventilatie mogelijk en wordt het familiewapen in ieder geval enigszins tegen de weersinvloeden beschermd.

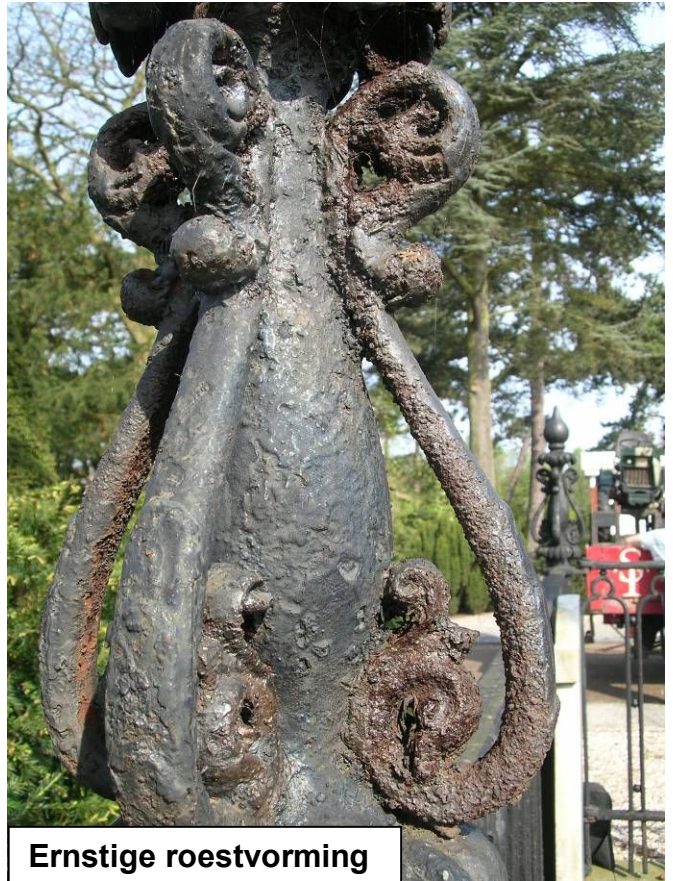
Stichting Johannes van den Bosch

Kapotte en/of versleten scharnieren

Het tweede grote karwei was de restauratie van het hekwerk. Hiermee hielden de smeden Rene Marinus en Albert Donker van Heel zich bezig. Zoals gezegd: scharnieren waren kapot of zwak, er was sprake van ernstige roestvorming en hier en daar moesten reparaties worden uitgevoerd.

Na demontage van het hek is het naar de smederij overgebracht. Daar zijn de noodzakelijke reparaties verricht en vervolgens is het gehele hek gezandstraald om alle roest te verwijderen. Tot slot is het hekwerk met een roestwerende lak behandeld.

Ernstige roestvorming

In de loop van december en februari is alles weer terug op zijn plaats gezet. Het terugplaatsen van de afdekplaat was -afgezien van het gewicht- redelijk gemakkelijk. Voor het terugplaatsen van het hek was het beslist noodzakelijk dat dit op een droge dag gebeurde. Het vastzetten van het hek in de steen is letterlijk loodgieterswerk. In de steen zijn er ruime uitsparingen voor de 'voeten' van het hekwerk en na plaatsing wordt in die uitsparingen lood gegoten om het hekwerk vast te zetten; bij regenachtig weer is vloeibaar lood en water een gevaarlijke combinatie.

Alles bij elkaar is een aantal mensen ongeveer vier maanden bezig geweest met de herstelwerkzaamheden. Dat wil niet zeggen dat er continu aan het herstel is gewerkt, maar er is toch veel werk ingegaan.

De Stichting Maatschappij van Weldadigheid te Frederiksoord, in 1818 door Johannes van den Bosch opgericht, heeft een substantiële bijdrage geleverd aan de kosten van de restauratie van het graf. Het is geweldig te constateren dat bijna 200 jaar na dato de band tussen de Maatschappij van Weldadigheid en haar oprichter nog zo sterk is.

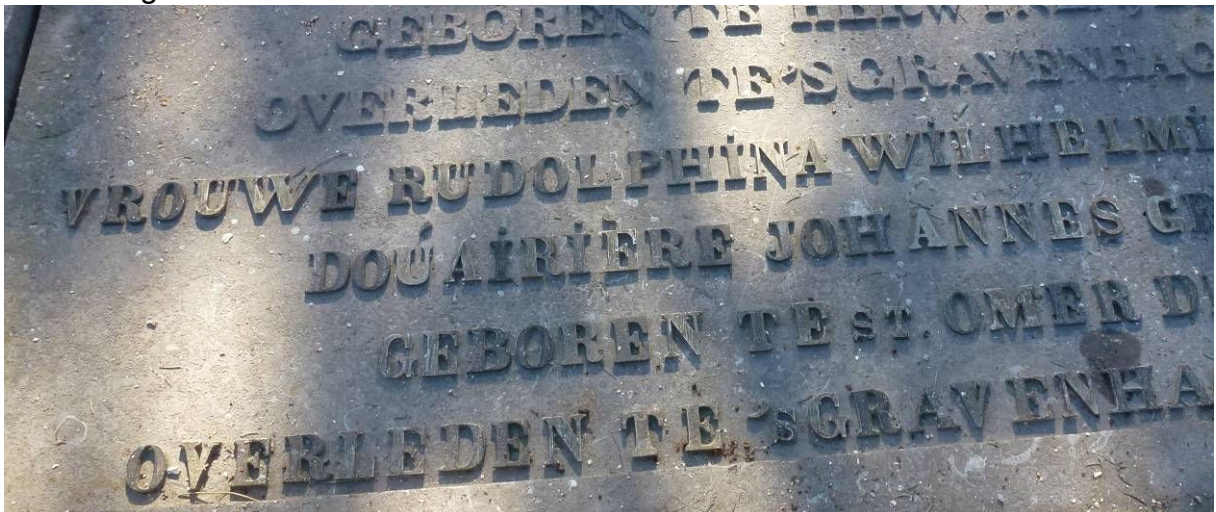
Op de volgende pagina's ziet u het graf na voltooiing van de herstelwerkzaamheden.

Stichting Johannes van den Bosch

Het graf na restauratie:

Belettering hersteld:

Stichting Johannes van den Bosch

Wapen beschermd met glasplaat:

Hekwerk gerepareerd en ontroest:

Als u zelf een keer in de buurt bent (Kerkhoflaan 12 te Den Haag) is het wellicht een idee om even te gaan kijken. U gaat het kerkhof op via de ingang Kerkhoflaan; u loopt voorbij het gebouw in het midden en ongeveer in het midden van de laan vanaf het gebouw heeft u het graf aan de rechterhand (Zuid-Oost vierkant nr.2).

JKHvdB
maart 2016